

**КОГНІТИВНА МЕТАФОРА СКРОМНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ
ТА УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ 20-21 СТОЛІТТЯ**

**CONCEPTUAL METAPHOR OF MODESTY IN ENGLISH
AND UKRAINIAN DISCOURSE IN 20-21 CENTURY**

Шастало В.О.,

orcid.org/0000-0001-5633-7946

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри методики та практики викладання іноземної мови
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Байбекова Л.О.,

orcid.org/0000-0002-0752-2085

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри методики та практики викладання іноземної мови
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Герман Л.В.,

orcid.org/0000-0003-1006-6225

кандидат філологічних наук, доцент,

професор кафедри мовних дисциплін

Державного біотехнологічного університету

Стаття присвячена вивченню культурного регулятивного концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ в англійській та українській мовній картині світу. Лінгвістичні характеристики MODESTY/СКРОМНІСТЬ описані в науковій літературі здебільш у ракурсі лексичної семантики і концептології. Як презентаційний концепт MODESTY/СКРОМНІСТЬ характеризує самопрезентацію людини відповідно до вимог моралі певної лінгвокультурної спільноти і залежить від етнокультурної, історичної та релігійної специфіки. Метою роботи є визначення спільного і відмінного у концептуальних метафорах концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ в українській та англійській мовних картинах світу. Метафорична концептуалізація MODESTY/СКРОМНІСТЬ виступає об'єктом нашої розвідки, у якій послідовно виявляємо загальні концептуальні ознаки, що утворюють зону перехресного мапування, також моделюємо діапазон і спектр концептуальних метафор. MODESTY/СКРОМНІСТЬ є ознаковим концептом–регулятивом комунікативної поведінки, який профілюється в межах субдомену КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ, що входить до домену МОРАЛЬ. В межах когнітивної метафори, ми розглядаємо цей концепт в українському та англійському художньому дискурсі. В національних мовних корпусах MODESTY та СКРОМНІСТЬ виступають як реферантом, так і корелятом, утворюючи спектр та діапазон когнітивної метафори. Діапазон метафор MODESTY утворюють корелятивні домени, маповані на референтний концепт MODESTY, профільований в домені МОРАЛЬ. Діапазон охоплює провідні домени: ЛЮДИНА, КОНТЕЙНЕР, АРТЕФАКТ, РЕЧОВИНА як в українському, так і в англійському дискурсі. Спектр метафор MODESTY охоплює кілька референтних domenів: ЛЮДИНА, ЇЖА, СУСПІЛЬСТВО. В англійській та українській мовних картинах світу спільні та відмінні риси MODESTY/СКРОМНІСТЬ пояснюється близькістю культур, моральних та релігійних норм та різницею мов.

Ключові слова: СКРОМНІСТЬ, англійський, українськомовний, концептуальна метафора, мовна картина світу, дискурс.

The article focuses on the cultural regulatory concept of MODESTY/ СКРОМНІСТЬ in English and Ukrainian linguistic construals of the world. The linguistic properties of MODESTY are mainly described in terms of lexical semantics and in cognitive perspective. Being a presentational concept, MODESTY characterizes the person's self-presentation in accordance with the moral requirements of a certain linguistic and cultural community. Its constitutive features depend on ethno-cultural, historical and religious issues. Our purpose in this paper is twofold. First, to identify the general conceptual features that form the cross-mapping area for cognitive metaphors of MODESTY in the two languages. Second, to define the range and scope of conceptual metaphors of MODESTY in corresponding linguistic construals of the world. MODESTY is an attributive regulatory concept of communicative behavior, which is profiled within the domain MORALITY, mainly, its subdomain COMMUNICATIVE BEHAVIOUR. In terms of cross-domain mapping and conceptual integration theory, we examine this concept lexicalized in English and Ukrainian. In national corpora of fiction, MODESTY and СКРОМНІСТЬ serve both a target and source domains thus forming the range and scope of conceptual metaphors. The source domains cross-mapped on the target domain MODESTY mostly comprise PERSON, OBJECT, CONTAINER, which are common for both English and Ukrainian but vary in frequency. MODESTY also serves a source domain for the target domains of PERSON, FOOD, SOCIETY. In English and Ukrainian linguistic construals of the world, the common and different properties of conceptual metaphors of MODESTY/ СКРОМНІСТЬ reveal proximity of cultures, moral and religious norms, and differences of languages.

Key words: MODESTY/СКРОМНІСТЬ, English, Ukrainian, conceptual metaphor, linguistic construal of the world, discourse.

Скромність належить до найбільш важливих складників системи цінностей різних лінгвокультурних спільнот світу поряд із вірністю, гідністю, честю, що визначають людину, її життєву позицію, особистісні якості і соціальну поведінку [2; 9]. При цьому йдеться не про протиставлення окремих етнічних систем цінностей, а радше про домінування певних цінностей в картинах світу окремих народів і їх закріплення у мовних картинах світу [2].

Наразі СКРОМНІСТЬ досліджують на матеріалі різних мов та культур (англійської, китайської, російської, української, калмицької тощо) [7; 15]. Лінгвістичні характеристики MODESTY/СКРОМНІСТЬ описані в науковій літературі здебільш у ракурсі лексичної семантики і концептології. Зокрема, MODESTY/СКРОМНІСТЬ відносять до презентаційних регулятивних лінгвокультурних концептів, які утворюють особливий клас ментальних одиниць, конститутивними ознаками якого є етичні норми демонстрації себе оточенню, збереження власного обличчя та обличчя співрозмовників [7, с.4]. Як презентаційний концепт MODESTY/СКРОМНІСТЬ характеризує самопрезентацію людини відповідно до вимог моралі певної лінгвокультурної спільноти і залежить від етнокультурної, історичної та релігійної специфіки [24].

Для концепту культури, яким є MODESTY/СКРОМНІСТЬ, більш важливим є образно-ціннісний складник, що засвідчує, як саме певна культура концептуалізує відповідне поняття. Дотепер образний складник концепту ще не отримав всебічного витлумачення; потребують визначення актуальні для науки порівняльні англо-українські характеристики, закорінені в англійській та українській мовних картинах світу.

Метою роботи є визначення спільного і відмінного у концептуальних метафорах концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ в українській та англійській мовних картинах світу. Метафорична концептуалізація MODESTY/СКРОМНІСТЬ виступає об'єктом нашої розвідки, у якій послідовно виявляємо загальні концептуальні ознаки, що утворюють зону перехресного мапування, та моделюємо діапазон і спектр концептуальних метафор. Результати наших попередніх студій [11; 13] дозволяють визначити MODESTY/СКРОМНІСТЬ як ознаковий концепт-регулятив комунікативної поведінки, який профілюється в межах субдомену КОМУНІКАТИВНА ПОВЕДІНКА ЛЮДИНИ, що входить до домену МОРАЛЬ. При цьому домен розуміємо як зв'язну область концептуалізації, відносно якої можуть

бути схарактеризовані семантичні одиниці [21, с. 488], та витлумачуємо домен як такий, що складається із / включає в себе одиниці нижчого рівня схематичності – концепти або фрейми [17; 23].

MODESTY/СКРОМНІСТЬ належить до числа абстракцій і вимагає залучення конкретних понять для свого осягнення, що відбувається у ході метафоричної номінації. Для осмислення одного референта у ході його метафоричної концептуалізації можна залучати декілька корелятивів і навпаки. Відповідно, З. Ковечеш виділяє діапазон метафори (range of metaphor) – групу з декількох концептуальних корелятивів, за допомогою яких осмислюють певний референт – ціль [18, с. 64] і спектр метафори (score of metaphor) – наявність декількох референтів, які у ході перехресного мапування співвідносяться з одним концептуальним корелятивом – джерелом метафори [18, с. 108].

У нашому дослідженні MODESTY/СКРОМНІСТЬ розглядаємо як соціально значущу культурну цінність, прояв моралі – одного з факторів формування етичної системи лінгвокультурної спільноти певної епохи в цілому і окремої особистості зокрема. У мовних картинах світу англійців і українців відомості про ознаки концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ широко представлені як прямими номінаціями (поняттєві ознаки), так і переносними, зокрема, концептуальними метафорами (образно-ціннісні ознаки), що акцентує важливість скромності для носіїв цих картин світу.

У сучасній когнітивній лінгвістиці метафорична концептуалізація закорінена у теорії концептуальної метафори [20; 18; 23] і специфікована у теорії перехресного мапування (cross-mapping) [19, с. 245], згідно з якою певні характеристики корелята проектується на певні характеристики референта. Виявлені у цьому проектуванні спільні ознаки референта й корелята утворюють зону перехресного мапування [19, с. 245]. За Ж. Фоконьє [16, с. 1], у перехресному мапуванні бере участь лише певна частина ознак двох порівнюваних сутностей.

Корелятивні домени метафори не є випадково вибраними, це заздалегідь «узгоджені» лінгвокультурною спільнотою певні концептуальні відповідники референтів. Так, корелят MODESTY/СКРОМНІСТЬ регулярно співвідносять з окремими концептами у референтному домені ЛЮДИНА. У свою чергу, результатом перехресного мапування корелятивного і референтного доменів можуть бути різні метафори. Виникнення автономних концептуальних метафор, відоме як «розширення» [19, с. 60], або розщеплення концеп-

туальної метафори, є результатом співвіднесення одного референтного концепту з різними поняттями корелятивної сфери. Зокрема, під час взаємодії елементів референтного домену МОРАЛЬ з корелятивним доменом ЛЮДИНА один референтний концепт MODESTY/СКРОМНІСТЬ здатен співвідноситися з корелятами ПОМІЧНИК, ПРОХАЧ, ЗРАДНИК, РЯТІВНИК, ОХОРОНЕЦЬ.

Матеріал нашого дослідження вилучено з англомовного та українськомовного художнього дискурсу, представленого творами англійських та українських авторів ХХ – ХХІ ст. за даними відповідних корпусів [6; 14].

За своєю природою концепт MODESTY/СКРОМНІСТЬ є лінгвокультурним концептом, тобто таким, що «...належить свідомості, детермінується культурою та опредмечується у мові» [5, с. 9]. Культурний концепт належить до числа духовних цінностей [3, с. 17]; він характеризує цивілізаційний доробок людства і визначається як «складне багатовимірне колективне ментальне утворення, у якому виділяють поняттєвий, ціннісний і образний складники» [5, с. 5]. Вони виявляють як подібність, так і суттєві відмінності англо- та українськомовного концептів MODESTY і СКРОМНІСТЬ.

Метафорична актуалізація концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ базується на тому, що метафора «заперечує приналежність об'єкта до того класу, до якого вона справді входить, і стверджує його приналежність до категорії, до якої його не можна віднести раціонально» [1, с. 14]. В англо- та українському художньому дискурсі варіюються як діапазон, так і спектр концептуальних метафор MODESTY/СКРОМНІСТЬ, що частково пояснюється різними системами моральних цінностей і норм у різних картинах світу.

Лексема *modesty* за даними компонентного аналізу постає ім'ям концепту в англійській мові. У її семантиці присутні ознаки скромної поведінки особи, яка: 1) не хоче привертати до себе уваги; 2) уникає говорити про свої здібності, якості; 3) в усьому дотримується скромності; 4) відчуває сором'язливість, збентеження щодо наготи, сексу; 5) не має наміру вихвалитися [7; 13]. Лексема *modest* «смирний і невимогливий до себе; той, хто не виставляє (себе), свою особистість наперед» [4], «стриманий у виявленні своїх достоїнств, заслуг, нехвастилий» [8] ('having moderate self-regard') увійшла до словникового складу англійської мови в 1560 р. [22]. У 1590 р. у складі її лексичного значення зафіксована нова сема «пристойний, порядний» ('not improper or lewd') спочатку стосовно до жінок, а з 1600–1610 рр. – стосовно одягу, вимог, потреб тощо [22].

Поняття MODESTY номінують лексеми поля «Modesty» [11] з мікрополями: «Humble» з розширеннями «Sheepish» (*bashful, constrained, diffident, meek*) та «Unpretentious» (*reserved, cautious, demure, detached, humble, etc.*); «Decent» з розширеннями «Unostentatious» (*decent, delicate, demure, discreet, etc.*), «Proper» (*becoming, chaste, coy, decorous, delicate, quiet, reserved, virtuous, etc.*) і «Demure» (*chaste, celibate, innocent, prudish, virgin*); «Moderate» з розширеннями «Minor» (*insufficient, low, lowly, mild, small, etc.*) та «Low» (значення соціального статусу/професійного рівня: *low(er)-class, simple, minor, moderate, etc.*).

Елементи мікрополів «Humble», «Decent» прямо номінують концепт, а елементи «Moderate» виходять за межі концепту MODESTY як моральної ознаки людини і формують корелятивну зону метафор для непрямих номінацій інших концептів.

За нашими даними, спектр метафор з корелятом MODESTY/СКРОМНІСТЬ містить референтні домени, що є суміжними з доменом МОРАЛЬ, але не належать до нього і об'єднані концептуальною ознакою кількості / помірності. Провідна ознака домену ПОМІРНІСТЬ походить від етимону імені концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ – *modest*. У ролі референтних доменів для корелятивного концепту MODESTY/СКРОМНІСТЬ виступають: домен ЛЮДИНА (метафор-розширень) та домени АРТЕФАКТ, ЇЖА / НАПОЇ слугують референтами концептуальної метонімії з корелятом MODESTY/СКРОМНІСТЬ.

В англомовному дискурсі **діапазон** метафор MODESTY утворюють корелятивні домени, маповані на референтний концепт MODESTY, профільований в домені МОРАЛЬ. Як свідчить вибірка він охоплює провідні домени: ЛЮДИНА (найбільший ступінь метафоризації), КОНТЕЙНЕР, АРТЕФАКТ, РЕЧОВИНА, ПРИЧИНА, СМЕРТЬ.

Розщеплення зони перехресного мапування ЛЮДИНА на референт MODESTY утворює метафори з корелятивними субдоменами ВЛАДНА ПЕРСОНА і ДІЯЧ. У першому випадку це метафори MODESTY Є КЕРІВНИК, який має право забороняти (*forbid, wouldn't let, prevent from*), дозволяти (*permit*), примушувати (*compel*):

Jone's modesty prevented him from speaking in public about the full extent of Crawford's praises (BNC).

У другому випадку, концепти – кореляти із субдомену ДІЯЧ утворюють метафори:

- MODESTY Є МИСЛИТЕЛЬ: ...its shyness, combined with its great ferocity when cornered, suggests that it would have been troublesome (BNC).

MODESTY Є ПОМІЧНИК: ...*shyness that makes you avoid social events may allow you more time and motivation to pursue your solitary goals* (BNC).

Під час мапування концептів з домену **АРТЕФАКТ** на концепт MODESTY висвітлюють такі «предметні» ознаки, як можливість бути перешкодою, щось закривати або приховувати тощо. У результаті утворюються відповідні метафори:

- MODESTY є ПЕРЕШКОДА (на шляху до успіху): *Louise Bowen asked some of the other conference speakers to cast modesty aside and reveal the reasons for their success.* (BNC);

- MODESTY Є ПОКРОВ: *Modesty cloaks many talents* (BNC).

Перехресне мапування домену МОРАЛЬ з корелятивним доменом РОСЛИНА створює метафору MODESTY Є РОСЛИНА, бо має коріння: *This shyness can stem both from personality and lack of confidence* (BNC).

До онтологічних метафор належать MODESTY Є ПРИЧИНА (висвітлює витоки подій і станів – спричинення змін емоційного стану людини або здоров'я) та MODESTY Є КОНТЕЙНЕР, відповідно:

- скромність спричиняє провал, втрату розуму тощо: *Similarly, shyness is constantly invoked as a legitimate reason for failure to do something* (BNC);

- вона слугує вмістищем: *What can have occasioned this sudden lapse into modesty?* (BNC).

У наш час з'являються структурні метафори з негативним переосмисленням традиційної цінності цієї чесноти:

MODESTY Є СМЕРТЬ: *La! Sir Rowland, your modesty will be the death of you* (BNC).

В окремих випадках зафіксовано метафтонімічну концептуалізацію скромності, що пояснюється неможливістю чітко розрізнити метафору і метонімію на підставі понять подібності й суміжності. Прикладом є метафора MODESTY Є ПРИЧИНА (вона спричиняє емоції) на базі метонімії ПРОЯВ ЕМОЦІЇ (колір) ЗАМІСТЬ ЕМОЦІЯ:

...*modesty not anger causes him to blush frequently.* (BNC)

Спектр англійських метафор MODESTY (корелятивний домен ПОМІРНІСТЬ), номінованих лексемами з мікрополя «Moderate» та його розширень «Minor», «Low», охоплює кілька референтних доменів: **ЛЮДИНА** (субдомени: ЗОВНІШНІСТЬ/ОДЯГ, ПОВЕДІНКА/ МАНЕРИ, РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ/МУДРІСТЬ, НАДІЯ, СЕРЦЕ/ДУША, СУСПІЛЬНИЙ СТАТУС), **ЕМОЦІЯ/ОЦІНКА**, **АРТЕФАКТ** та **ЇЖА/**

НАПОЇ. Серед цих доменів найвищим за ступенем метафоризації є референтний домен ЛЮДИНА та його субдомени: референт ЗОВНІШНІСТЬ/ОДЯГ ЛЮДИНИ (*quiet/blushing face, innocent eyes*); референт ПОВЕДІНКА/МАНЕРИ ЛЮДИНИ (*proper manner*); референт РОЗУМОВІ ЗДІБНОСТІ/МУДРІСТЬ (*low intelligence*); референт СУСПІЛЬНИЙ СТАТУС/ПРОФЕСІЯ (*the lowly born*); референт НАДІЯ/ВІРА (*simple faith*); референт СЕРЦЕ/ДУША (*pure, innocent heart*).

Серед інших референтних доменів, на які маповано ознаки MODESTY (домен МОРАЛЬ), фіксуємо: домен ЕМОЦІЯ/ОЦІНКА втілений через кореляти (*delicate feeling, pure and holy love*); домен ЇЖА/НАПОЇ (*modest, simple, and scanty meal*); домен АРТЕФАКТ (*minor luxuries, a modest home, etc.*).

В українській мові лексема *скромність/скромний* з'являється, у порівнянні з англійською, відносно пізно, вона, ймовірно, запозичена з російської мови, до якої ввійшла в 17 ст. у результаті запозичення з польської, де *sromny* від чеського *skrovny* – «скромний, помірний, незначний». Слов'янське *sromny* – похідне від основи *krom*, яка, у свою чергу, походить від давньовірменського (*h*)*rama* – «рама, межа», де і проявляється первісне значення слова «скромний» – «той, хто тримає себе в рамках, стриманий». Основною версією походження прикметника *скромний* є його утворення від *kroma* («край») за допомогою префікса *зъ- з мотивіційною ознакою «той, хто тримає себе в рамках» [10; 12]. Лексема *скромність/скромний* є в багатьох слов'янських мовах, проте перенос значення саме від «той, хто обмежує себе, дотримується певних меж в поведінці» до власне «скромний, той, хто не виставляє себе або свої заслуги на показ» відбувся в польській мові, звідки лексема прийшла в українську через мову-посередник – російську.

Діапазон концептуальних метафор СКРОМНОСТІ в українському художньому дискурсі ХХ – ХХІ століть, заданий концептами з корелятивних доменів, що мапуються на референтний концепт СКРОМНІСТЬ, профільований у домені МОРАЛЬ, охоплює домени: **ЛЮДИНА**, **АРТЕФАКТ**, **КОНТЕЙНЕР**, **ВІЙНА**, **ЗВІР**.

Концепти корелятивного домену ЛЮДИНА, що має найбільшу кількість субдоменів, утворюють метафори:

- СКРОМНІСТЬ Є ДРУГ/КОМПАНЬЙОН: *Так, велич завжди ходить у парі зі скромністю.* — промовив Владик (В. Гжицький)

Інші випадки персоніфікації висвітлюють різнопланові здібності людини:

- СКРОМНІСТЬ ЗАСПОКОЮЄ/ВРАЖАЄ/ПРИКРАШАЄ: *Така скромність двоярідного брата заспокоїла фараона (І. Білик).*

Корелятивна ознака «людина, наділена владою» утворює метафоричні розширення:

- СКРОМНІСТЬ НЕ ДОЗВОЛЯЄ/ПРИМУШУЄ: *скромність і сувора чесність не дозволили командирі заявити... (О. Довженко).*

Номінація ознаки людини замість людини утворює метонімію: СКРОМНІСТЬ ЗАМІСТЬ ПЕРСОНИ: *Треба ж зайти до Скромності (І. Драч)*

Середконцептуальних метафор СКРОМНОСТІ у корелятивному домені **АРТЕФАКТ** поряд із позитивними ознаками концепту (ПРИКРАСА/ОРІЄНТИР/ПОЧАТОК), зустрічається і негативна конотація, що пояснюється змінами життєвих орієнтирів у сучасному суспільстві:

- СКРОМНІСТЬ Є ПРИКРАСА/ОРІЄНТИР: *...саме на скромність та лагідну безпосередність протягом віків було орієнтоване чоловіче серце (Н. Околітенко).*

У порівнянні з вікторіанською добою [11] сучасна скромність вже менше цінується, ніж раніше, їй надають негативної конотації:

- СКРОМНІСТЬ Є ПАТОЛОГІЯ/ПРИМИТИВНЕ ПОЧУТТЯ: *Твоя СКРОМНІСТЬ – це вже патологія (Л. Костенко);*

Онтологічні метафори СКРОМНОСТІ утворені мапуванням на цей концепт складників корелятивного домену **КОНТЕЙНЕР**:

-СКРОМНІСТЬ ЦЕ КОНТЕЙНЕР: *Тепер лауреатське звання всіх нас зрівняло, ... коли всі мої товариші розсочилися хто куди — той у свій інститут, той у дипломатію, а той у скромність я лишався самотою... (П. Загребельний)*

У перехресному мапуванні концептів з домену – кореляту **ВІЙНА** на референтний концепт СКРОМНІСТЬ формується метафора СКРОМНІСТЬ Є ВОЇН: *...Савочка щосили підкреслював свою войовничу скромність (П. Загребельний).*

У корелятивному домені **ЗВІР** аналізований концепт переосмислюється як хижа істота, що «заїдає» людину, не дає спокійно жити:

- метафора СКРОМНІСТЬ Є ХИЖАК: *Нашого молодого друга заїдає скромність. (П. Загребельний).*

В українськомовній картині світу **спектр** метафор з корелятом СКРОМНІСТЬ містить низку референтних доменів, що частково перетинаються з доменом **МОРАЛЬ** за ознакою недостатньої кількості/якості (домен **ПОМІРНІСТЬ**), а саме: домен **ЛЮДИНА** (субдомен **ЗОВНІШНІСТЬ/ОДЯГ, ПРОФЕСІЯ/ДОСЯГНЕННЯ, ПОЧУТТЯ** тощо),

АРТЕФАКТ, ЇЖА. У референтному домені **ЛЮДИНА** два перші розширення є найбільш частотними; вони утворюють концептуальні метафори з корелятивними ознаками скромності: **ЗОВНІШНІСТЬ/ОДЯГ** (*скромний вид, скромне вбрання*); до референтного субдомену **ПРОФЕСІЯ/ДОСЯГНЕННЯ** у результаті перехресного мапування з корелятом СКРОМНІСТЬ апелюють ознаки «помірний, незначний» (*скромна вдача, скромні успіхи, скромна автобіографія, скромні можливості тощо*); референт **ЛЮБОВ/ПОЧУТТЯ ЛЮДИНИ** (*невеликий, дуже скромний амурчик*); референтний домен **ЇЖА** у термінах СКРОМНОСТІ переосмислюється як «бідна, недостатня» (*скромна вечеря, дуже скромні харчі*); референтний домен **АРТЕФАКТ** номінують ознаки «скромний, невеликий, небагатий, позбавлений розкоші» (*скромний автомобіль, скромний будинок* тощо).

Одержані в нашій роботі дані свідчать, що в англomовній та українськомовній картинах світу метафорична концептуалізація **MODESTY/СКРОМНІСТЬ** має спільні й відмінні риси. До перших належить домінування метафор персоніфікації **MODESTY/СКРОМНІСТЬ Є ЖИВА ІСТОТА** (**КЕРІВНИК, ДРУГ, МИСЛИТЕЛЬ** тощо) та метафор **MODESTY/СКРОМНІСТЬ Є АРТЕФАКТ** (**ПРИКРАСА, ОРІЄНТИР, ПЕРЕШКОДА** тощо) – результат перехресного мапування референта **MODESTY/СКРОМНІСТЬ** і елементів відповідного корелятивного домену. Відмінними ознаками є осмислення референта концептуальної метафори **MODESTY** через кореляти **КОНТЕЙНЕР, ПРИЧИНА, РЕЧОВИНА, СМЕРТЬ**, а **СКРОМНІСТЬ** – через кореляти **ВІЙНА, КОНТЕЙНЕР, ЗВІР**.

В англійській та українській мовних картинах світу **MODESTY/СКРОМНІСТЬ** виступає корелятом метафоричного осмислення інших понять. В обох картинах світу цей концепт є способом апелювання до **ЛЮДИНИ** (її **ЗОВНІШНОСТІ, ОДЯГУ, ПОВЕДІНКИ, РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ, ДУШІ, ПОЧУТТІВ, її СОЦІАЛЬНОГО СТАНУ, ПРОФЕСІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ**), та до **ЇЖІ**, що пояснюється аксіологічною природою скромності; а їх різниця в англomовній та українськомовній картинах світу здебільшого виявляється у різній частотності вживань.

У цілому, наведені дані свідчать, що у двох порівнюваних мовних картинах світу діапазон і спектр концептуальних метафор **MODESTY/СКРОМНІСТЬ** мають різні вектори: близькі за своїми провідними змістовими ознаками, вони суттєво варіюють за кількісними показниками вживання. Ця особливість є більш помітною для

діапазону порівняно зі спектром метафор, що пояснюється як важливою роллю етичної чесноти скромності в цих картинах світу, їх культурно-релігійною близькістю, так і загальними принципами метафоричної концептуалізації абстрактних понять у термінах більш конкретних.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні мовної і культурної специфіки концептуальних метафор різних культурних концептів в англійській, українській, польській, російській та інших мовних картинах світу у міжкультурному та історичному аспектах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс. *Теория метафоры*. 1990. С. 5–33.
2. Бартоми́нский Е. *Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике*. 2005. 235 с.
3. Воркачев С.Г. *Счастье как лингвокультурный концепт*. 2004. 236 с.
4. Даль В. И. *Толковый словарь В. Даля ON-LINE*. В: <http://vidahl.agava.ru/>. [доступ: 22 III 2019].
5. Карасик В.И. *Лингвокультурная концептология*. 2009. 116 с.
6. КУМ. *Корпус української мови*. Лінгвістичний портал. В: URL: <http://www.mova.info/corpus2.aspx?tid=11996> [доступ: 14 VII 2020].
7. Мушаева О. К. *Презентационные регулятивные концепты в калмыцкой, русской и английской лингвокультурах*: автореф. дисс. .. канд. филол. наук. 2008. 20 с.
8. Ожегов С.И. *Словарь русского языка*. 1990. 921 с.
9. Потехина Е. Система ценностей старообрядцев-беспоповцев в исторической ретроспективе. *Przegląd Wschodnioeuropejski*. 2017. №2. С. 417-427.
10. Семенов А.В. *Этимологический словарь русского языка*. В: URL: <http://evartist.narod.ru/text15/001.htm>.
11. Турченко (Шастало) В.О. *Когнітивно-комунікативні характеристики концепту СКРОМНІСТЬ/ MODESTY в англomовному дискурсі XIV–XXI століть*: дис. канд. філол. наук. 2014. 233 с.
12. Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка*. 1986. 573 с.
13. Шевченко И.С. Дискурсообразующие концепты викторианства: СКРОМНОСТЬ vs ХАНЖЕСТВО. *Когниция, коммуникация, дискурс*. [доступ 14.10.2019: URL: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>].
14. BNC. *British National Corpus*. Retrieved August 2020 URL: <http://corpus.byu.edu/bnc/>
15. Hu X. A cross-cultural examination on global orientations and moral foundations. *PsyCh Journal*. 2019. № 9(1). С. 108-117. Retrieved December 2019 URL: <https://doi.org/10.1002/pchj.315>.
16. Fauconnier G. *Mappings in Thought and Language*. 1997. 205 p.
17. Kövecses Z.. Levels of Metaphor. *Cognitive Linguistics* 2017. № 28(2), P. 321–47.
18. Kövecses Z. *Metaphor: A Practical Introduction*. 2002. 375 p.
19. Lakoff G. *The Contemporary Theory of Metaphor*. 1993. P. 202–252.
20. Lakoff G. *Metaphors We Live By*. 1980. 242 p.
21. Langacker R. *Foundations of cognitive grammar*. 1987. 516 p.
22. OED. *Online Etymology Dictionary*. Retrieved May 2020 URL: <http://www.etymonline.com>.
23. Sullivan K. *Frames and constructions in metaphoric language*. 2013. 210 p.
24. Williams A. *A Brief History of Modesty*. Retrieved October 2020 URL: <https://doi.org/10.4000/1718.399>.